

ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ КОЛУМНІСТИКИ: ДЕФІНІТИВНИЙ ПІДХІД

Леся Гурч

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, м. Львів, Україна,
e-mail: slovoliyb@ukr.net*

Проаналізовано дефініції понять *колумністика*, *авторська колонка* та *колумніст*; виявлено розбіжності у трактуванні цих термінів та запропоновано власне їх розуміння.

Ключові слова: колумністика, авторська колонка, текст, колумніст, дефініція, трактування.

Постановка проблеми. Упродовж останнього десятиріччя в українських мас-медіа щораз більшого розмаху набуває західна форма журналістики – *колумністика* (від англ. *column* – колонка). Її побутування в американському медіадискурсі дещо різниться від способу репрезентації в українських ЗМІ. Відповідно різняться і наукові підходи щодо розуміння цієї соціокомунікативної парадигми.

Суттєвими контроверзами (розбіжностями) характеризується дефінітивне осмислення термінів *колонка*, *колумністика* та *колумніст*, що й зумовлює актуальність нашої розвідки. Єднальним стержнем у трактуванні означених понять є експлікація авторського “я” та суб’єктивізм висловлювань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Колумністика була об’єктом наукового зацікавлення таких українських та зарубіжних учених: І. Гаврилук, В. Галич, Ю. Гордєєва, О. Деяк-Якобишин, Л. Звелідовської, Л. Кройчика, К. Маріна, І. Михайлина, С. Михайлова, Т. Можаєвої, О. Морозової, Ю. Нестеренко, М. Свалової, О. Цапок, О. Цвєтаєвої, С. Шебеліста та С. Ярцевої. Майже всі науковці частково вдавались до дефінітивного аналізу основних понять, як і передбачає розгляд будь-якого предмета досліджень. Однак трактування та ідентифікація конститутивних термінів потребує конкретизації.

Формулювання мети статті. *За мету ставимо* проаналізувати визначення понять *колумністика*, *авторська колонка* та *колумніст*. А завдання полягає в тому, щоб виявити дефінітивні розбіжності та запропонувати власне розуміння означених термінів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження будь-якої наукової парадигми, а в нашому випадку *колумністики*, розпочинається з осягнення суті тих понять, що лежать в її основі. Базовими термінами відповідно є *авторська колонка*, *колумністика* та *колумніст*. Полісемантична лексема *колонка*, зважаючи на семантичну прозорість та адаптованість до національного лексикону, потрактована в багатьох словникових статтях. Натомість терміни *колумністика* та *колумніст* кодифікують лише окремі лінгвістичні видання. Це зумовлено, вочевидь, відносною новизною слів-запозичень, вузькоспеціа-

лізованістю та нечастотністю їх вживання, дефінітивною нечіткістю понять та низькою лексикографічною ситуацією в Україні.

“Американські газетярі виділяють кілька значень англійського слова “column”. Насамперед це просто газетна колонка як елемент оформлення. Звідси і всі похідні: матеріал, розміщений на одну колонку; розділ або відділ в газеті чи журналі і – власне американське – фейлетон, колонка гумору” [8]. Німецькі журналістикознавці певні, що *колонка* – це “лаконічне висловлення думок, яке за обсягом не перевищує однієї газетної колонки. Ці колонки зазвичай з’являються регулярно в одному й тому ж місці з однаковою назвою” [18]. Російські та українські науковці здебільш схильні тлумачити *колонку* як журналістський жанр [2; 7; 8; 9; 12; 13; 15], а також як постійну рубрику, закріплену за одним чи кількома авторами, яка містить суб’єктивно забарвлені лаконічні тексти [3; 7]. Хоч “майже всі ці визначення при всій удаваній суперечливості і взаємовиключних положеннях – в основі своїй правильні” [8], деякі дефінітивні контраверзи пропонуємо до вашого розгляду:

1. *Розбіжності у трактуванні понять “колонка” та “колумністика”.*

У науковому дискурсі зафіксовано кілька визначень до понять *колумністика* та *авторська колонка*. Деякі вчені цілком ототожнюють окреслені терміни, розглядаючи їх як абсолютні синоніми. О. Цветаєва пропонує власне визначення “колумністики як новітньої жанрової форми репрезентації публіцистичних конструкцій сучасного медіа-тексту, що характеризуються високим рівнем використання постмодерністського інструментарію та авторитетністю автора-колумніста” [12, с. 6]. Авторську колонку дослідниця дефініює аналогічно: “Колонка в українській пресі – це новітня жанрова форма репрезентації публіцистичних конструкцій сучасного медіа-тексту” [12, с. 12].

Майже ідентичні дефініції подає до цих понять і С. Шебеліст: “Колумністика – один із різновидів есею, художньо-публіцистичний твір, невеликий за обсягом, довільної композиції, в якому головна увага зосереджена на регулярному висловленні суб’єктивних думок автора з приводу суспільно важливих чи особисто значущих явищ і подій” [13, с. 40]; “авторська колонка – це журналістський твір художньо-публіцистичного жанру, невеликий за обсягом, довільної композиції, в якому головна увага зосереджена на регулярному вираженні суб’єктивних думок автора з приводу суспільно важливих чи особисто значущих явищ і подій” [14, с. 344].

Як бачимо, науковці ідентифікують зазначені терміни як рівнозначні. На наш погляд, лексема *колумністика* семантично ширша, ніж *авторська колонка*. Ці поняття корелюють між собою так само, як журналістика і журналістський текст, тобто як загальне і часткове. Тож запропоновані дефініції ототожнюємо тільки з терміном *авторська колонка*.

На відміну від С. Шебеліста, І. Михайлин розмежовує термінологічне значення *колумністики* та *авторської колонки*. Спільною дефінітивною основою у підходах науковців є ідентифікація колонки з видом есею. За твердженням журналістикознавця, “авторську колонку можна вважати особливим різновидом есею, як найбільш суб’єктивного художньо-публіцистичного жанру, де авторська концепція життя підпорядковує собі публіцистичний сюжет, добір фактів, логічних аргументів, художніх засобів, риторич-

них емоційних звернень до читача” [7, с. 156], а “сукупність творів, надрукованих за певний час в А. к. – колумністикою” [5, с. 4]. Вищезазначені дефініції чітко аргументують наші міркування щодо семантичної нетотожності окреслених понять.

Ще одним виразним підтвердженням неідентичності термінів *колумністика* та *колонка* є запропонована дефініція С. Ярцевої. Під *колумністикою* науковець розуміє “жанровий масив текстів, що асоціюються з особою автора і розміщуються в постійних авторських рубриках: коментар, есе, фейлетон, репліка і ін.” [15, с. 9]. А до поняття *колонка* російська дослідниця подає низку близьких, та різнорідних значень, що функціонують одночасно “в сучасній теорії публіцистики:

- колонка як окремих стовпець на газетній смузї, як прийом виділення матеріалу за допомогою лінійок, заголовків, шрифтів;
- колонка як авторська рубрика (авторська колонка), що вміщає в себе тексти різних жанрів;
- колонка як особливий жанр, що актуалізує особисте переживання автора з конкретного приводу у вигляді демонстрації точки зору суб’єкта висловлювання” [15, с. 9].

Серед запропонованих у медіазнавстві дефініцій, останнє визначення *колонки* вважаємо найбільш розгорнутим та концептуально багатограним. А от термін *колумністика* потребує чіткішого визначення. Тож, покликаючись на досвід науковців, спробуємо окреслити власне, хоч не зовсім вичерпне та дещо гіпотетичне розуміння цього поняття. У вужчому значенні *колумністику* трактуємо як сукупність суб’єктивно забарвлених аналітико-публіцистичних чи художньо-публіцистичних текстів, опублікованих у персональній рубриці колумніста (авторській колонці) упродовж певного часового проміжку (наприклад, колумністика В. Жежери, Ю. Винничука). У ширшому розумінні *колумністика* – це соціокомунікативний феномен, адекватний сучасним запитам суспільства та покликаний репрезентувати світоглядну позицію колумніста, його суб’єктивний погляд на значущі явища чи події (напр., політична, медіакритична колумністика). Також можна виокремити *колумністику* як сферу наукових (здебільшого журналістських) досліджень, головним предметом вивчення якої є автор як особистість та його суб’єктивна інтерпретація фактів.

2. Неоднозначність трактування терміна “колумніст”.

За констатацією С. Абрамової, цей професіоналізм утворився “від англійського слова *column*, колись запозиченого з латини, – у значенні “текст, розміщений у вигляді колонки”, за допомогою суфікса *-ist*, що позначає назву людини за її діяльністю” [1]. В Америці “журналіста, який веде певну рубрику, називають “*column conductor*” або “*columnist*”” [8].

Дефінітивне осмислення поняття *колумніст* дає підстави окреслити незначні конститутивні розбіжності. Здебільшого медійники та науковці обмежуються лаконічним визначенням – автор колонки в періодичній пресі. До прикладу, Словник іншомовних слів за редакцією С. Єрмоленко (СІС, 2012) подає таку дефініцію до терміна *колумніст* – “журналіст, оглядач, який веде авторську колонку в певному друкованому органі” [10]. Електронна енциклопедія Колумбійського університету трактує *колумніста* як автора есе, які “регулярно з’являються у періодиці, зазвичай під сталим заголовком” [17]. З цього огляду тексти, що містяться в колонці, мають форму есею. За словником-

довідником “Журналістика” (2013), *колумніст* – “автор (журналіст або позаштатний автор – відомий письменник), який працює в жанрі авторської колонки” [5, с. 122]. А цей жанр, своєречно, за переконаннями автора-укладача І. Михайлина, належить до періодичної преси [5, с. 4]. Тобто майже всі лексикографи одностайні в тому, що колумністом є особа, яка веде колонку в друкованому виданні.

Натомість Третій вебстерський новий міжнародний словник фіксує дещо ширшу семантику терміна *колумніст* – це “той, хто пише в газеті колонку або веде на радіо чи телебаченні програму, схожу на колонку за матеріалом і стилем” [19]. Окреслена дефініція за іманентною структурою більш універсальна, оскільки охоплює не тільки друковані ЗМІ, а й акцентує увагу на авторських теле- чи радіопередачах. Окрім цього, варто згадати інтернет-видання, де професія колумніста не менш актуальна.

Відсутність вичерпної дефініції до означеного поняття мотивує нас сформулювати власне його розуміння: *колумніст* – це автор, який персонально або почергово з іншими авторами веде спеціальну рубрику (авторську колонку) переважно у друкованих та інтернет-виданнях та вирізняється серед загалу принципово світоглядною позицією, нестандартним поглядом на злободенні події чи банальні речі, суб’єктивною оцінкою та індивідуальним стилем подання матеріалу. До прикладу, колумніст “Телекритики” Андрій Кокотюха. Проте практика свідчить, що серед колумністів є абсолютно різні автори. Передусім це стосується інтернет-ресурсів, де немає чітких критеріїв відбору автора для ведення колонки. Тут колумністика дещо схожа на блогінг та почасти має примітивний характер. До того ж веб-автори часто дописують тексти в довільному порядку, тобто і почергово, і паралельно з іншими колумністами.

3. Контроверзи щодо належності авторської колонки.

Питання ідентифікації авторської колонки вже тривалий час науково дискусійне. Власне, з цього приводу влучно висловились російська дослідниця С. Успенська. Її твердження спробуймо екстраполювати й на українські реалії: “Одні дослідники теорії журналістики говорять про те, що *колонка* – суворо визначена кількістю рядків вертикаль на газетній шпальті – є *рубрикою*, другі – про те, що вона є *видом коментаря*, треті називають її *різновидом есе*, четверті зауважують, що колумністики як такої у нас в країні взагалі не існує, п’яті називають авторську колумністику *останньою фортецею вільної політичної думки і совістю нації*” (виділення наше. – Л. Г.) [11, с. 240]. Варто зазначити, що раніше колонку зазвичай трактували як *спосіб оформлення матеріалу* на газетній шпальті. З огляду на сучасні тенденції розвитку та різноаспектність досліджень колумністики, можна перелічити ще такі ототожнення авторської колонки в медіазнавстві: *різновид нового журналізму, журналістика думок, вид персоналізованої публіцистики, аналітична журналістика, різновид художньої публіцистики, авторська журналістика* тощо.

Теоретичне осмислення матеріалу дає підстави констатувати, що сьогодні більшість науковців ідентифікує колонку як *жанр* чи *рубрику*. Стосовно цього найчастіше точиться полеміка. Переважно вчені дають жанрові визначення колонки: “Авторська колонка – жанр, що вповні представляє особу автора, його світогляд, спосіб мислення, думки, погляди, почуття й переживання” [9, с. 94]. “Це унікальний синтетичний жанр, зосереджений навколо репрезентації авторської оптики бачення світу, його проблем, інтенції

виправлення світу, поліпшення його” [7, с. 156]. Звісно, цей перелік не вичерпний, утім очевидно засвідчує спільність наукових поглядів щодо жанрової належності колонки.

Констатація Л. Кройчика про появу “в ролі повноправного жанру – колонки, тобто рубрики, персонально закріпленої за конкретним журналістом” [6], окремим дослідникам видається суперечливою [4, с. 180]. Ми поділяємо думку Ю. Гордєєва, що “колонка як жанр і колонка як рубрика можуть існувати паралельно” [3]. Кожна дефініція функціонально рівноправна, оскільки охоплює різні ракурси поняття. Відрізняються тільки формальні дефініції, “при цьому описові, метафоричні визначення різних дослідників дуже близькі” [15, с. 16]. “Усе залежить від того, який критерій береться за основу: розташування матеріалу на шпальті, історичний контекст чи відчуття норми” [16].

Принципово відмінне бачення з цього приводу має О. Деяк-Якобишин. За твердженням молодшої дослідниці, “авторська колонка, так само, як і колонка редактора, – це не жанр, а форма, в якій реалізується або певний “чистий” жанр, або сплав жанрів [4, с. 181]. Аргументи авторки видаються резонними, якщо розглядати колонку як неоднорідну текстову структуру, що акумулює в собі елементи інших форм творчості. Втім не можемо й заперечити належність колонки до жанру. Вважаємо, що авторська колонка може бути водночас і симбіозним жанром журналістики, і формою реалізації різножанрових колумністичних текстів. Персвазивним доказом наших міркувань є теза С. Ярцевої: “Колонка як *публіцистичний жанр*, який актуалізує особисте переживання автора з конкретного приводу (факту, ситуації, проблеми) у *формі найбільш персоналізованого висловлювання*” (курсив наш. – Л. Г.) [15, с. 17].

Серед окреслених підходів самобутністю вирізняється позиція І. Гаврилюк. На думку медіазнавця, “такий різновид мас-медійних текстів ще не має чіткої жанрової ідентифікації”, тож “авторська колонка – це жанр дифузійної форми, який контамінує в собі не лише ознаки власне жанру (жанрів), а й форми” [2, с. 117; 121]. Подібними міркуваннями керується Ю. Гордєєв. Науковець певен, що опубліковані в колонках тексти неможливо віднести “до одного жанру через різноманітність їх внутрішньої форми: вони явно різняться за всіма ознаками, які зазвичай застосовують для ідентифікації жанру (предмет – функція – метод)” [3].

Та навіть ті дослідники, хто вважає авторську колонку жанром, іноді припускаються алогізмів. То вони чітко зазначають у дефініціях, що авторська колонка належить до *художньо-публіцистичного жанру*, то формулюють дещо суперечливі твердження, на кшталт: “Авторська колонка (колумністика) як особливий *аналітико-публіцистичний* або *художньо-публіцистичний жанр* упродовж 1990–2000 рр. набула значного поширення в українських ЗМК” (виділення наше. – Л. Г.) [14, с. 343–344]. Ці контрверзи можна пояснити тим, що об’єктом дослідження науковця були саме художньо-публіцистичні тексти, які є домінуючими в українській колумністиці.

Попри важливість жанрової специфіки авторської колонки, ми більш схильні розглядати її з позиції тексту. Тож *авторська колонка* – це спеціально закріплена за одним чи кількома авторами рубрика, що містить аналітико-публіцистичні чи художньо-публіцистичні тексти, які характеризуються експліцитною позицією автора, суб’єктивним судженням, індивідуальним стилем, симбіозною формою, тематичною широтою, осо-

бисто значущою чи суспільно актуальною проблематикою, гнучкою композицією, графічною візуалізацією (портретом колумніста), постійним місцем розташування, періодичністю виходу та регламентованим обсягом.

Надруковані в авторській колонці тексти номінуватимемо надалі як *колумністичні*, адже автор як особистість і його оригінальний погляд є фундаментальним осердям колумністики. Українська дослідниця колумністики О. Цвєтаєва стверджує, що “колумністичний текст як оригінальний продукт авторської свідомості має специфічні риси когнітивно-концептуальної системи, яка перетворює всі вербальні знаки в комунікативні об’єкти, пов’язані з когнітивними структурами сприйняття навколишньої дійсності” [12, с. 8].

Ми дефініюємо *колумністичний текст* як письмовий твір аналітико-публіцистичного чи літературного спрямування, головна функція якого – позиціонувати нестандартність та суб’єктивність міркувань автора-колумніста задля привернення уваги аудиторії та збільшення тиражу видання.

Висновки. Дефінітивний аналіз дослідження дає підстави констатувати, що у трактуванні вищезазначених термінів виникають суттєві розбіжності. Найбільш polemічною є жанрова специфіка колонки: належність її до аналітико-публіцистичного чи художньо-публіцистичного спрямування, до аналітичної чи художньої публіцистики. Окремі медіазнавці ідентифікують колонку тільки з рубрикою чи просто з формою подання матеріалу та не відносять її до жанру. Втім ідеться про одне й те ж поняття – *колумністичний текст* під різним кутом наукового розгляду. На наш погляд, колонка колумніста може паралельно функціонувати як *жанр* і як *рубрика* та бути при цьому *формою персоналізованої журналістики*. Попри спірність визначень у науковому дискурсі, конститутивна база дефініцій усе ж таки є спільною.

Перспективи досліджень наразі вбачаємо у теоретико-практичному осмисленні колумністики в сучасному медіапросторі та надалі плануємо окреслити функціонально-прагматичні й соціокомунікативні аспекти колумністичних текстів.

Список використаної літератури

1. Абрамова С. В. Из истории слов: колумнист [Электронный ресурс] / С. В. Абрамова // Русский язык. Жизнь языка. – 2009. – № 9. – Режим доступа : http://rus.1september.ru/view_article.php?id=200900906
2. Гаврилюк І. Л. Сучасна українська колумністика: особливості розвитку / І. Л. Гаврилюк // Журналістика. – К., 2011. – Вип. 10 (35). – С. 117–121.
3. Гордеев Ю. А. Жанровая специфика колонки в печатных СМИ [Электронный ресурс] / Ю. А. Гордеев // Жанровые метаморфозы в российской журналистике : тезисы IV Всероссийской научно-практической конференции г. Самара 18–19 марта 2010 г. – Самара : Изд-во “Порто-принт”, 2010. – С. 22–23. – Режим доступа : <http://columnizm.livejournal.com/4231.html>
4. Деяк-Якобишин О. М. Історіографія теми авторської колонки в системі журналістської жанрології / О. М. Деяк-Якобишин // Наукові записки Інституту журналістики : науковий збірник. – К., 2012. – Квіт.–черв. – Т. 47. – С. 179–182.
5. Журналістика : словник-довідник / авт.-уклад. І. Л. Михайлин. – К. : Академвидав, 2013. – 320 с.
6. Кройчик Л. Е. Система журналистских жанров [Электронный ресурс] / Л. Е. Кройчик // Основы творческой деятельности журналиста : учеб. [ред. сост. С. Г. Корконосенко]. – СПб. : Знание, СПб ИВЭСЭП, 2000. – Режим доступа : <http://evartist.narod.ru/text5/64.htm>

7. Михайлин І. Л. Жанр авторської колонки в масмедійних текстах Віталія Портникова / І. Л. Михайлин // Журналістика. Лінгвістика. Дидактика : збірник наукових праць. – Полтава, 2010. – С. 155–160.
8. Михайлов С. А. Журналістика Соединенных Штатов Америки [Электронный ресурс] / С. А. Михайлов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2004. – Режим доступа : <http://www.evartist.narod.ru/text6/06.htm>.
9. Свалова М. Колумністика В. Жежери як репрезентант світоглядних доміант українців / М. Свалова // Українознавчий альманах. – Київ, Мелітополь, 2012. – Вип. 9. – С. 93–96.
10. Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бирик, Р. М. Сюта ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Харків : Фоліо, 2012. – 623 с.
11. Успенская (Ярцева) С. С. Колумнистика: проблемы жанровой идентификации / С. С. Успенская (Ярцева) // Вестник Воронеж. гос. ун-та. Серия : Филология. Журналистика. – Воронеж, 2007. – № 1. – С. 240–244.
12. Цветаева О. В. Сучасна колумністика як складова персонального журналізму в українській та американській пресі [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Цветаева Олена Вікторівна ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.
13. Шебеліст С. В. Авторська колонка в сучасній газетно-журнальній періодиці / С. В. Шебеліст // Образ. – 2009. – Вип. 10. – С. 39–45.
14. Шебеліст С. В. Від першої особи: колумністика в сучасних українських мас-медіа / С. В. Шебеліст // Журналістика. Лінгвістика. Дидактика : зб. наук. праць. – Полтава, 2010. – С. 343–348.
15. Ярцева С. С. Колумнистика: история возникновения и перспективы развития [Текст] : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.01.10 / С. С. Ярцева. – Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2011. – 22 с.
16. Casals Carro M. I. La columna periodhstica: de esos embusteros dhas del ego inmarchitable [Електронний ресурс] / М. I. Casals Carro. – 2009. – Листопад. – Режим доступу до ст. : www.ucm.es/info/emp/Numer_06
17. Columbia electronic Encyclopedia, Sixth Edition. – Columbia University Press [Електронний ресурс] – 2003. – Режим доступу до енцикл. : <http://www.answers.com/library/Columbia%20Encyclopedia-cid-17012>
18. Kolumne [Електронний ресурс] // Wikipedia, der freien Enzyklopädie. – Режим доступу : <http://de.wikipedia.org/wiki/Kolumne>
19. Webster's Third New International Dictionary, Unabridged [Електронний ресурс] / Merriam-Webster. – 1961. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/column>

Стаття надійшла до редколегії 10.09.13

Прийнята до друку 08.10.13

PHENOMENON OF MODERN COLUMNISTICS: DEFINITIONAL ASPECT OF RESEARCH

Lesya Gurch

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: slovolyb@ukr.net*

Analyzed definitions of *columnistics*, *author's column* and *columnist*, found differences in the interpretation of these appellations and proposed their own understanding.

Key words: columnistics, author's column, text, columnist, definition, interpretation.

**ФЕНОМЕН СОВРЕМЕННОЙ КОЛУМНИСТИКИ:
ДЕФИНИТИВНЫЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ**

Леся Гурч

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, г. Львов, Украина,
e-mail: slovolyb@ukr.net*

Проанализированы дефиниции понятий *колумнистика*, *авторская колонка* и *колумнист*; выявлены расхождения в трактовании этих терминов и предложено собственное их понимание.

Ключевые слова: колумнистика, авторская колонка, текст, колумнист, дефиниция, толкование.